

# Reactie

**Ben Hamburger**

De bedoeling was een geloofwaardig alternatief neer te zetten voor de gekozen burgemeester; zodat een discussie op gang zou kunnen komen over de zwakke punten en risico's rond die in Nederland nieuwe figuur. Het bonusstelsel is dan ook niet verzonnen als puur of perfect stelsel, maar als reactie op enkele problemen. De vraagstelling was, hoe de kiezersinvloed met kracht kon worden binnengebracht in het Gemeentehuis, zonder dat we zouden hoeven weggooien wat er nu is aan respectvolle en prudente mechanismen. Marcel van Dam verwijt mij terecht dat deze vraagstelling niet duidelijker in het oorspronkelijke voorstel staat.

Een kiesstelsel moet in de eerste plaats werken. Marcel van Dam en Paul Pennings lijken het functioneren van de bonus op zichzelf niet in twijfel te trekken. Dat is positief. Maar zij hebben twijfels over de effecten van het stelsel op de politieke praktijk. De grootste zorg van Van Dam en Pennings betreft de rol van grote partijen en de positie van nieuwkomers. Wat de grote partijen betreft lijkt me dat sprake is van een misverstand, maar met betrekking tot de nieuwkomers hebben ze een punt. Het CDA zal weigeren te kiezen, zegt Marcel van Dam, of zijn sleutelpositie versterken, zegt

Paul Pennings. Maar het CDA zal wel moeten kiezen. Op de kieslijst zal men vermoedelijk moeten aangeven bij welke coalitie men is aangesloten. Doet een partij dat niet, en presenteert ze ook geen eigen kandidaat-college, dan dingt ze niet mee naar de bonus. In de onderhandelingen voor de verkiezingen zal het CDA wel een sleutelpositie hebben in een aantal gemeenten. Zo'n positie past misschien ook wel bij een grote midden partij. Maar tijdens de verkiezingen ligt het anders, omdat een deel van de achterban van het CDA teleurgesteld kan zijn over de gemaakte keuze en zou kunnen stemmen op een andere coalitie.

Juist voor een partij als het CDA zou het bonusstelsel moeilijk kunnen zijn. Maar hoe ligt het met nieuwe partijen. In het bonusstelsel zal de kiesdrempel hoger zijn dan nu. Een partij zal met minder zetels in de raad binnenkomen, bijvoorbeeld met 2 in plaats van 3. In het voorbeeld in de tabel stijgt de kiesdeler met ongeveer veertig procent. Bovendien zullen nieuwe partijen niet onmiddellijk worden opgenomen in het college. Dit is een nadeel. Maar vier jaar later ligt het anders. Een nieuwe partij die gedurende een raadsperiode een populaire oppositie heeft gevoerd zal beslist in trek

zijn bij de gevestigde partijen. Die zullen om haar gunst concurreren omdat ze de doorslag kan geven bij het bereiken van een meerderheid.

Van Dam en Pennings signaleren dus terecht een probleem, maar zij overdrijven het. De zeer sterke opkomst van de Leefbaar-partijen in maart 2002 zou veel minder vaak zijn beloond met opname in het college, dan nu. Maar lokale partijen met een lange adem zouden in een bonusstelsel vermoedelijk goed kunnen meekomen. En vergelijk dat nu eens met het systeem van de gekozen burgemeester. Zullen lokale en nieuwe partijen het daarmee gemakkelijker hebben? Ze zullen wel gemakkelijk in de raad komen, maar niet in het pluche. De burgemeesterskandidaten van bijvoorbeeld CDA of PvdA zullen voor de verkiezingen geen afspraken met hen maken; en na de verkiezingen zullen ze alleen in aanmerking komen om een wethouder te leveren als hun programma nauw aansluit bij dat van de zojuist gekozen burgemeester. Wel zal een nieuwkomer soms tot burgemeester worden gekozen. Maar dat zal dan wel een opvallende nieuwkomer moeten zijn die goed ligt bij de lokale media, het lokale geld, of beide. Samenvattend: voor nieuwkomers is de situatie in het bonusstelsel ongunstiger dan nu, vooral omdat ze zich gedurende vier jaar zullen moeten bewijzen. Onder de gekozen burgemeester is de situatie beslist niet gunstiger, behoudens de opkomst van de opvallende eenling.

Enkele andere punten vragen nog om een korte reactie. Pennings en Van Dam vergelijken het bonusstelsel vooral met de evenredige vertegenwoordiging. Maar de bedoeling van het voorstel was vooral een vergelijking te trekken met de gekozen burgemeester, en de mogelijke nadelen van dat systeem. Pennings wijst erop dat bij afwijking van

de evenredige vertegenwoordiging 'wasted votes' optreden. Sommige kiezers zullen daarop reageren door strategisch te stemmen. Maar is dat erg? Kiezers willen dan kennelijk dat hun stem effect heeft. Ze laten het niet bij een mening maar nemen deel aan het eigenlijke besluitvormingsproces. Van Dam wil weten waar zo'n grote meerderheid voor nodig is? Welnu, groot hoeft niet, maar een meerderheid is nodig om de kiezers rechtstreekse invloed te geven op het college.

Een kritiekpunt van Pennings is dat de onderhandelingen toch weer geheim zullen zijn. Dat klopt, maar het geeft in dit geval niet, omdat de kiezers zich rechtstreeks zullen kunnen uitspreken over het resultaat. Met een andere opmerking, namelijk dat we moeten oppassen voor polarisatie in de lokale politiek, heeft hij gelijk. En er is nog een ander punt waarbij ik onzeker ben over het antwoord. In het bonusstelsel krijgt een minderheid de macht. Dat is waar: door de bonus verandert de grootste minderheid in een meerderheid. Weliswaar werkt het zo in zeer veel democratieën. Maar ik ben er niet helemaal zeker van dat het rechtvaardigheidsgevoel van de Nederlandse kiezer dit incasseren wil.

Als het bonusstelsel (ook) nadelen heeft, waarom het dan toch naar voren brengen? Enerzijds, om de burgers meer te betrekken bij de besluitvorming in de gemeenten. Anderzijds, om te vermijden dat we uitkomen bij een te ruw systeem als de gekozen burgemeester, dat te veel openstaat voor media, geld en suggestie. Het bonusstelsel is mogelijk wel een tussenweg. Maar er zijn misschien nog andere wegen en wellicht willen de critici helpen om daarnaar te zoeken. Ze zijn daartoe bij deze uitgenodigd, maar de lezer evenzeer.